

NEMZETI IPARMŰVÉS ZET!

RÉSZLET PEKÁR GYULÁNAK A KULTUSZTÁRCA KÖLTSÉGVETÉSE TÁRGYALÁSA ALKALMÁBÓL A KÉPVISELŐHÁZ 1914. ÉVI MÁJUS HÓ 5-ÉN TARTOTT ÜLÉSÉN MONDOTT BESZÉDÉBŐL.

E folyóirat szerkesztője felkérte Pekár Gyula államtitkár, hogy iparművészetünk jövő fejlődésének feltételeiről való véleményét a Magyar Iparművészet hasábjain fejtesse. Az államtitkár úr — utalva az e kérdésről a háború megindítása előtt mondott képviselőházi beszédére — kijelentette, hogy ma is vallja az akkor nyilvánított felfogását és felhatalmazta szerkesztőségünket beszéde idevonatkozó részének közlésére, mely annak idején nem jutott a közönség elé. A szerk.

Régen Nyugat-Európában a fejlődés rendje az volt, hogy először volt az ipar, azután fejlődött a művészet belőle. Ma a dolog úgy áll, hogy az iparművészet nyugaton busásan jövedelmező ipar, amely lényeges rubrikát képvisel az illető államok háztartásában. Nekünk, igaz, még nincs iparunk oly értelemben, mint Nyugaton van, de vannak olyan tradícióink, amelyeket ápolnunk kell azért, mert ezekből egy iparművészeti esztétika nagyon szépen kifejlődhetik. Mert az óhaj az volna, hogy a mi publikumunk a maga esztétikai szükségletét ne külföldön elégítse ki, hanem belföldön; ne fizessük tovább az ízléstelenség adóját a külföldnek, hanem ellenkezőleg, a külföld adózék nekünk úgy anyagi, mint erkölcsi elismeréssel.

Erészből büszkén mondhatjuk, hogy ahol csak a külföldön az Iparművészeti Társulat kiállításokat rendezett, mindenütt nagyon szép elismerés ért bennünket. Így pl. a párisi, st. louis-i, torinói, a milánói, velencei kiállításokra nagyon büszkék lehetünk. Az első dolog azonban az, hogy ne utánozzuk a külföldet, mert a külföld nem abban fog megbecsülni bennünket, amit ő jobban tud csinálni, mint mi, hanem abban, amiben a legegényiebben magyarok vagyunk. Nekünk a múltba kell visszanyúlunk, oda, ahová nemzeti géniuszunk világa vezet bennünket és ott megtaláljuk azokat a motívumokat, amelyek szerint iparművészetünket irányítani kell.

Itt először is turáni voltunk ötlük szemembe a többi európaiaknak indogermán világnézletével szemben. Két különböző óriási világnézet áll itt egymással szemben és én erre nézve, hogy egy kis paradoxonnal is éljek, azt mondhatnám, ebből a szempontból az indogermánok tengert keresők, nem lovasok, városépítők, velük szemben a turániak tengerkerülők; ez egy végzetes tulajdona a mi turáni fajunknak; hiszen honfoglaló őseink is bejöttek ide és megálltak egy napi járőföldre az Adriától, vagyis nincs birtokunkban a nagy közlekedési eszköz, a tenger.

A turániak azonkívül lovasok, tehát nomádok, tehát nem városépítők. Ez utóbbira súlyt helyezek. Ha végignézzük Magyarországot térképén és ha a színmagyarlakta vidékekre tekintünk, azt látjuk, hogy az ottani agrár városok voltaképpen nem is városok nyugat-európai értelemben, mint azok az ipari városok, amelyek az ország periferiáin vannak, ott, ahol a magyarság már a mi nemzetiségeinknek kultúrelemeivel elegyedett, amilyen Pozsony, a Szepesség, a szászország nagy műveltsége Erdélyben, Temesvár stb. Magyarországnak ezen agrár városai nem is annyira városok, mint inkább vásárhelyek, amint

az elnevezés is mutatja: Hódmezővásárhely, Kézdivásárhely, Marosvásárhely, Somlyóvásárhely, Debreczen = dobro ceno, jó ár, mint a szláv mondja, vagyis olyan vásárhely, ahol többet lehetett kapni az árúért. Ezekre a vásárhelyekre gyűltek össze a természetfől tanyai lakos magyarok, hogy a gabonát eladják, és eredetileg csak izmaelita és görög kereskedő nép lakott itten. Ha megnézzük ezen agrár városok házait, ha megnézzük az őseredeti ípusát a régi magyar parasztháznak, voltaképpen nem is annyira házat látunk, hanem a régi nomád sátor utánzó alkotmányt; nem falból épül a magyar ház, mint a nyugateurópai, hanem tetőből és fala csak annyi van, amennyi csak arra szükséges, hogy a sátor leple és a föld közötti részt, ahol a szél befújhatott, kitöltse.

Ha bemegyünk a házba, látjuk, hogy a turáni magyar ember esztétikája nem keresi sem a ház berendezési tökélyét, sem a butorbéli kényelmet, nem; őseredeti szempontból a turáni magyar embernek esztétikai érzéke nem ilyesmire összpontosult, hanem másra: a harcosnak az úri személyére, a paripájára, a kettőnek pompázatos feldíszítésére. Ósidóktól kezdve híresek voltak a magyar szabók, szűrszabók, szűcsök, majcosok, csizmadiák, nyergesek, sujtáskészítők, gombkötők, bőrmunkások, fegyverkovácsok, forgó-, medália-készítők, ékszerészek és ötvösök. Ma is a külföld mit bámul nálunk? Eltekintve a modern fejlődésű keramikától, bámulja a mi kovácsoltvasmunkáinkat, a mi ötvösségi remekeinket és a mi népművészetünket. Tehát tiszta dolog: iparművészetünk egész bátran a tradíció alapján lendülhet, fejlődhetik az országban. Ám hogy ez rendezett esztétikává fejlődhessék, ehhez arra volna szükség, hogy a tanulmány alapjául szolgáló műemlékeinket bírassuk és megmenthessük.

Mert itt fel kell hívnom a magyar közönség figyelmét arra a nagyon szomorú tényre, arra, a mondhatnám, a mi szempontunkból nemzeti veszedelemre, hogy műtárgyaink egyre-másra kallódnak el, pusztulnak és: ami mindennél rosszabb, külföldre vándorolnak. Ezt pedig meg kell akadályoznunk valamiképp. Ezeknek a műtárgyaknak birtokunkban kell maradniok, ezeknek hozzáférhetőkké kell válniok a múzeumokban nemcsak a művészek számára, hanem nevelési szempontból a publikum számára is. Mindehhez egy magyar Ruskin kellene, aki szociológus, esztétikus, művész volt egy személyben s aki a múlt század második harmadában a South-Kensington és a londoni Art Training School által olyan csodálatos reneszanszát idézte elő az egész angol nemzeti életnek. Ruskin először ízléses otthont teremtett és azt a híres angol szólást, hogy: my house is my castle, azzá alakította át, hogy my home is my castle, az otthon a családnak várává lett, a család erkölcsi érzésének s az ízléses otthon gondoskodott arról, hogy a gyermek már bölcsőjétől kezdve esztétikai nevelésben részesüljön.

Nem győzőm eléggé korholni itt azt a magyar indolenciát, azt a magyar kegyeletnélküliséget, a magyarnak azt a történelmi-memorianélküli voltát, amely megengedi azt, hogy ezek a műemlékek így elkallódjanak!

